

REFLEKSJE

na tle konferencji o tematyce „Regionalne aspekty społecznej gospodarki rynkowej” - Biała Podlaska, 2006r.

W grudniu ubiegłego roku wydane zostały w formie książkowej materiały przedstawionej w tytule konferencji. Ich wydawcą, a zarazem organizatorem konferencji jest Polskie Towarzystwo Ekonomiczne - Oddział Warszawski. Istnieje szereg przyczyn, dla których PTE jako całość i jego poszczególne oddziały, od kilkunastu lat zajmują się problematyką społecznej gospodarki rynkowej. Dodać należy, że odbywa się to przy wydatnej pomocy i współpracy Fundacji Ludwiga Erharda w Bonn, która systematycznie organizuje coroczne szkolenia dla członków PTE, dostarcza potrzebne materiały oraz uczestniczy w konferencjach tematycznych organizowanych przez PTE na terenie Polski.

Ważniejsze przyczyny, wywołujące zainteresowanie PTE problematyką społecznej gospodarki rynkowej to:

- umocowanie prawne SGR w konstytucji R.P. jak i w projekcie konstytucji europejskiej, jako koncepcji nadającej kierunek polityce gospodarczej i społecznej zarówno w Polsce jak i w całej wspólnocie europejskiej,
- potrzeba dostosowania koncepcji SGR do współczesnych warunków, o ile bowiem cele społecznej gospodarki rynkowej nie uległy zasadniczym zmianom, to procesy gospodarcze i uwarunkowania społeczne uległy daleko idącym przekształceniom, co wywołuje potrzebę rewizji tej koncepcji, zwłaszcza w aspekcie jej praktycznego wykorzystania,
- opracowanie koncepcji SGR w formie odpowiedniej dla warunków polskich, ponieważ bezpośrednio przenoszenie założeń tego modelu gospodarczego na polski grunt wymaga dokładnego rozpoznania istniejących tu potrzeb i możliwości, w nawiązaniu do stopnia rozwoju gospodarczego i społecznego w naszym kraju,
- przedstawienie argumentów i dowodów na to, że społeczna gospodarka rynkowa jest właściwym i możliwym do realizacji kierunkiem rozwoju, występują bowiem w tej sprawie zróżnicowane poglądy.

Należy uwzględnić, że uznany za klasyczny model społecznej gospodarki rynkowej został opracowany w Niemczech przez Ludwiga Erharda i zastosowany w praktyce w warunkach jednego kraju, którego rząd miał wówczas szerokie możliwości podejmowania suwerennych decyzji, zwłaszcza w gospodarce. Obecnie, w warunkach globalizacji i postępującej integracji gospodarki europejskiej, na kształtowanie modelu gospodarczego w ramach poszczególnych gospodarek narodowych, a także szerszych ugrupowań polityczno - gospodarczych, wpływają w coraz większym stopniu czynniki zewnętrzne, w tym zdolność do konkurencji, rozmieszczona w całej przestrzeni globalnej.

Na zaostrzenie walki konkurencyjnej wpływa oddziaływanie nowych aktorów sceny gospodarczej jak na przykład Chiny i Indie oraz szybko się rozwijające, inne kraje poza europejskie. Kraje te nie muszą a nawet nie mogą stosować się do standardów i rozwiązań przyjmowanych przez inne kraje rozwinięte, w tym kraje europejskie. Biorą one jednak coraz większy udział w grze konkurencyjnej przy znacznie niższych kosztach własnych, a tym samym wywierają wpływ na kształt, koszt i zasady określonych rozwiązań w krajach rozwiniętych.

Dochodzi do dramatycznego niedoboru środków przeznaczonych na cele społeczne, co umacnia zasadność poglądu Ludwiga Erharda o potrzebie, a nawet konieczności rozwiązywania problemów bytowych zdolnych do pracy obywateli na drodze ich samodzielnych działań. Oczywiście państwo ma obowiązek zapewnienia warunków, aby samodzielność ekonomiczna obywateli miała realne podstawy w dostępie do nauki, pracy i rynku.

W klasycznych założeniach koncepcji SGR poprawa konkurencyjności jest jednym z celów wprowadzenia społecznej gospodarki rynkowej. Może on być osiągnięty za pomocą różnych środków, w tym mało znanych w epoce Ludwiga Erharda (np. „gospodarka oparta o wiedzę”). Ten problem dostrzeżono w Niemczech, czego przykładem może być podjęta kilka lat temu w ramach współzrządzącej obecnie partii CDU praca nad programem „Nowej Społecznej Gospodarki Rynkowej” („Neue Soziale Marktwirtschaft”). Omówienie sprawozdania powołanej w tym celu komisji, przedstawione zostanie w dalszej części tego opracowania.

Dorobek konferencji w Białej Podlaskiej

Na konferencji przedstawiono 10 opracowań o zróżnicowanej tematyce. Wszystkie opracowania cechuje staranność przygotowania oraz dobre udokumentowanie przedstawionych w nich informacji, poglądów i stwierdzeń.

Zbiór artykułów ma charakter monografii, do której obszerne wprowadzenie przedstawił prof. Czesław Skowronek.

Autorskie opracowania zawarte w materiałach konferencji tworzą dwie odrębne grupy. Jedna z nich obejmuje te artykuły, które odnoszą się do koncepcji SGR od strony jej podstawowych założeń lub uwarunkowań. Obecność tej grupy artykułów jest uzasadniona. Obecne bowiem kierunki kształtowania i regulacji przebiegu procesów gospodarczych dominujące w gospodarce światowej mają charakter spontaniczny i wywodzą się z koncepcji neoliberalnej. Dlatego prace nad modelem „nowej społecznej gospodarki rynkowej” mają charakter prac nad przygotowaniem alternatywnej koncepcji gospodarczo - społecznej odnoszącej się do skali krajowej, a nawet międzynarodowej.

Grupa druga zajmuje się problematyką regionalną i lokalną nawiązując mniej lub bardziej bezpośrednio do koncepcji społecznej gospodarki rynkowej. Należy dodać, że ukierunkowanie konferencji na zagadnienia dotyczące zastosowania koncepcji SGR w skali regionalnej i lokalnej jest podejściem pionierskim. Dotychczas bowiem zajmowano się tą koncepcją przy takim założeniu, że system regulacji występuje głównie na szczeblu krajowym. Poszukiwanie modelu SGR dla obszarów lokalnych i regionalnych współgra przy tym z polityką regionalną Unii Europejskiej.

Ze względu na konieczność ograniczenia objętości tego opracowania, zostaną przedstawione tylko niektóre myśli i stwierdzenia zawarte w poszczególnych artykułach.

Dr Horst Friedrich Wünsche, dyrektor generalny Fundacji Ludwiga Erharda wystąpił z referatem pt. „Ekonomiczne i socjalne dysproporcje rozwoju gospodarczego”. Podstawowe stwierdzenia: W okresie przekształceń gospodarczych zauważyć można pewną prawidłowość. Gdy wzrasta dobrobyt społeczeństwa jako całości, to idzie w parze, że bogaci stają się jeszcze bogatsi, a biedni biednieją. Zjawisko to obserwuje się od początku XIX wieku. Taka jest również obecnie w krajach, które poprzednio prowadziły tzw. gospodarkę planową. Mimo wzrostu dochodu narodowego, duża część społeczeństwa musiała zapoznać się z bezrobociem, wzrostem cen, utratą siły nabywczej posiadanych oszczędności oraz wymuszonym dostosowaniem się do nowych warunków gospodarowania.

Wolność gospodarcza prowadzi do wzrostu gospodarczego, ale nie wszystkie grupy społeczne z tego korzystają. Problemy społeczne w gospodarce neoliberalnej okazują się długotrwałe i uporczywe. Tym więcej, że uprzywilejowane grupy społeczne bronią swego statusu i „nie są wybredne w doborze środków służących temu celowi”. Współczesny człowiek jest obecnie

skazany na to, że zapewnienie sobie środków do życia zależy od łaski tych, którzy opanowali gospodarkę.

Autor nie zgadza się z tezą, w myśl której, aby dobrobyt szerokich warstw społecznych przechodził w pierwszej kolejności przez ręce nowobogackich, a dopiero później mógł się rozprzestrzenić w całym kraju. Nie istnieje prawdziwa wolność, jeżeli jednostka nie może samodzielnie podejmować decyzji o swoim usytuowaniu w społeczeństwie, w tym w działalności gospodarczej. Ludwig Erhard wiedział o tym, że procesy rozwojowe są często w konflikcie z problemami o charakterze socjalnym. Wynikają z tego niebezpieczeństwa, które trzeba traktować poważnie.

Zwraca uwagę, że L. Erhard widział zarówno przemysł jak i rolnictwo jako składniki rynkowe ładu gospodarczego. Rolnictwo powinno mieć takie same warunki gospodarowania jak przemysł. W ramach Unii Europejskiej przyjęto inny kierunek kształtowania produkcji rolnej. Zapadły wobec rolnictwa decyzje o charakterze anty rynkowym, a rolnictwo stało się działem gospodarki regulowanym przez decyzje polityczne. Określa się obecnie ceny produktów rolnych i dopuszczalne rozmiary produkcji. Doszło do tego, że nie można sobie wyobrazić pracy na roli bez subwencji Unii Europejskiej

Ludwig Erhard był przeciwny orientowaniu gospodarki wyłącznie na wielki przemysł. Uważał, że każdy człowiek ma prawo do uczestniczenia w życiu gospodarczym. Po ustąpieniu L. Erharda wystąpił jednak zasadniczy rozdźwięk pomiędzy rzeczywistymi kierunkami rozwoju gospodarki w Niemczech i skali światowej, a założeniami społecznej gospodarki rynkowej. Dlatego nastąpił w Niemczech stopniowy rozkład ładu gospodarczego opartego na tej koncepcji. Gospodarka bowiem wyzwoliła się z więzów narzuconych przez rygorystyczny system konkurencji. Doszło do dużej koncentracji przemysłu w ramach ugrupowań gospodarczych, m.in. na drodze wykupywania konkurencyjnych przedsiębiorstw przez silniejsze.

Autor niema wątpliwości, że system oparty na redystrybucji dochodów, przez zabieranie ich z miejsc gdzie powstaje dochód i przekazywanie go w ręce wymagających wsparcia z funduszy publicznych, nie może przynieść pożądanych rezultatów. Bogaci bowiem zawsze znajdą sposób na uniknięcie opodatkowania. Biedni natomiast, otrzymując określone środki z funduszy publicznych, traktują je jako stałe, należne świadczenie. Nie widzą w związku z tym potrzeby rozwijania własnej inicjatywy, aby włączyć się w życie gospodarcze.

Problemy społeczne w Niemczech zaczęły pojawiać się na dużą skalę wówczas, gdy polityka gospodarcza zaczęła odchodzić od erhardowskiej idei społecznej gospodarki rynkowej. Realizacja tych idei jest w obecnym czasie niezmiernie trudna. Panuje poczucie bezsilności wobec procesów globalizacji oraz

ich skutków społecznych. Brakuje również przekonywujących wyjaśnień obecnej sytuacji. Pierwszym krokiem dla zmiany sytuacji jest poznanie. Dlatego prace związane z rozwojem koncepcji SGR powinny być kontynuowane, przekonaniem, że ich wyniki znajdują różnorodne zastosowania.

Dr Piotr Pysz (RFN) przedstawił opracowanie p.t. Czym to jest społeczna gospodarka rynkowa. Zgodnie z tytułem przedstawił klasyczną definicję SGR podaną przez Alfreda Müllera - Armacka, która brzmi: „Sens społecznej gospodarki rynkowej polega na połączeniu zasady wolności na rynku z zasadą równości społecznej”. Celem społecznej gospodarki rynkowej jest więc przedstawienie alternatywy wobec dominującego obecnie zjawiska, określanego jako „bezlitosna dyktatura rynku”.

Autor przedstawił również poglądy przeciwne, krytykujące zarówno koncepcję jak i samo pojęcie społecznej gospodarki rynkowej. Wskazał również, że powstanie tej koncepcji oparte jest na dorobku szkoły ordoliberalnej Waltera Euckena oraz na wkładzie teoretycznym Ludwiga Erharda.. Ordoliberalizm i społeczna gospodarka rynkowa należą do koncepcji liberalnych. Otwierają one intelektualne przesłanki sprzyjające przewyciężeniu słabości doktryny liberalnej.

Uzupełnieniem bowiem oddziaływania „niewidzialnej ręki rynku”, ma być ład gospodarczy oparty na spójnej koncepcji społecznej gospodarki rynkowej.

Ma to ułatwić przewyciężenie eklektyzmu dominującego w polityce gospodarczej wielu krajów. Szybkie postępy internalizacji i globalizmu wypierają bowiem w większości krajów dotychczas działające formy ładu gospodarczego.

Państwa narodowe tracą stopniowo możliwości suwerennego kształtowania polityki gospodarczej, albo też prowadzą politykę będącą odpowiedzią na potrzeby chwili, bez jakiegokolwiek nadrzędnej idei. Pojawia się również teza o erozji doktryny liberalnej.

Jednocześnie elementy nowego ładu gospodarczego kształtują się w gospodarce światowej w sposób spontaniczny, począwszy od początku lat dziewięćdziesiątych dwudziestego wieku. W opisanym przez Friedricha von Hayeka „spontanicznym ładzie gospodarczym” zdaje się jednak, jak dotychczas, dominować odwieczne prawo natury tj. „prawo silniejszego”. Międzynarodowe koncerny wykorzystują swą siłę ekonomiczną oraz polityczne wpływy, aby uzyskiwać na rynkach pozycję monopolistyczną albo przynajmniej oligopolistyczną. Przez przejmowanie konkurentów zmiierzają krok po kroku do zakwestionowania racji bytu ładu konkurencyjnego i wolności oraz odpowiedzialności jednostek ludzkich. Zjawisko to występuje w skali międzynarodowej, a nawet globalnej. Stąd wynika zapotrzebowanie na politykę kształtowania ładu gospodarczego również w odpowiednio szerokiej skali.

Zdaniem Piotra Pysza, w obecnym okresie szansę powodzenia ma tylko taka polityka gospodarcza, która ogranicza się do kształtowania stabilnych reguł gry podmiotów gospodarczych. Taka polityka nie napotyka bowiem w tak wysokim stopniu jak wszelkie formy dyskrecjonalnych interwencji w przebieg procesu gospodarczego, na krytycznie przeanalizowaną przez Friedricha v Hayeka, specyficzną „barierę informacyjną”, utrudniającą bądź uniemożliwiającą prowadzenie racjonalnej polityki gospodarczej.

Ta bariera polega na przyjmowaniu przez organa władzy politycznej założenia, że posiadają one wiedzę o gospodarce, która w rzeczywistości nie jest dla nich dostępna. Dysponują nią bowiem jedynie podmioty, bezpośrednio zaangażowane w procesy gospodarcze (wiedza zdecentralizowana).

Zawarte w opracowaniu Piotra Pysza stwierdzenia prowadzą do wniosku, że w warunkach internalizacji i globalizacji gospodarki, wprowadzenie podstawowych zasad społecznej gospodarki rynkowej do praktyki gospodarczej wymaga całkowicie odmiennych środków, niż to mogło mieć miejsce w warunkach państwa narodowego.

Profesor Elżbieta Mączyńska w swoim opracowaniu zatytułowanym: „Przełom cywilizacyjny a ład (ustrój) gospodarczy” stwierdza na wstępie, że postęp w gospodarce w wielu krajach nie znajduje odbicia w postępie społecznym i poprawie jakości życia, czego wyrazem jest narastanie ryzyka i niepewności. Przynosi to szereg negatywnych zjawisk opisanych już w poprzednich opracowaniach. Programy ukierunkowane na „łagodzenie wynaturzeń” w gospodarce, nie przynoszą oczekiwanych efektów. Wartość teoretyczna oraz praktyczna przydatność wielu koncepcji uważanych dotychczas za dojrzałe jest kwestionowana, w tym również przez ich twórców. Dotyczy to również doktryny liberalnej.

Wśród barier utrudniających przemiany „ukierunkowane na równoważenie wzrostu gospodarczego i łagodzenie napięć społecznych” autorka wyróżnia niedostosowanie zasad ustroju gospodarczego do wymagań nowego paradygmatu cywilizacyjnego. Obecnie cywilizacja industrialna jest wypierana przez cywilizację wirtualną opierającą się na wiedzy i informacji.

Potencjał intelektualny staje się obecnie zasadniczym elementem przewagi konkurencyjnej. Kto jej nie posiada - przegrywa. Takie jednostki (prawne i fizyczne) skazane są na wykluczenie. Wyrazem tego są bankructwa i bezrobocie. W warunkach globalizacji podważane są podstawowe aksjomaty tradycyjnej gospodarki rynkowej, zwłaszcza że „granica pomiędzy rywalizacją a destrukcją jest niemal niezauważalna”. Po prostu w warunkach globalizacji do

współzawodnictwa stają często partnerzy o całkowicie nieporównywalnych możliwościach. Ich starcie na rynku jest z góry przesądzone co do wyniku.

Autorka zajmuje się w swoim opracowaniu również takimi zagadnieniami jak: dysproporcje i możliwości zrównoważenia rozwoju społeczno - gospodarczego, dostosowaniem modelu ustroju państwowego do aktualnych warunków i potrzeb, w tym koncepcją „ustroju równowagi”. Zbliża się tutaj do ustroju opartego na założeniach opracowanych przez twórców społecznej gospodarki rynkowej. W tej bowiem koncepcji zawarte są wskazania dotyczące łączenia ładu konkurencyjnego i wolności gospodarczej z ładem społecznym.

„ Idee społecznej gospodarki rynkowej - pisze autorka - cechuje holizm, czyli kompleksowe, całościowe uwzględnianie poszczególnych elementów niezwykle złożonego systemu, jakim jest ustrój społeczno - gospodarczy”.

Dr Józef Łobocki przedstawił opracowanie p.t. "Możliwości realizacji społecznej gospodarki rynkowej". Według autora, pojęcie „społeczna gospodarka rynkowa” określa taki model gospodarki liberalnej, w którym, poprzez aktywizację ekonomiczną społeczeństwa zapobiega się marginalizacji

i wykluczeniu dużych grup społecznych. Takie wykluczenie jest skutkiem m.in. długotrwałego bezrobocia. Poprzez wprowadzenie SGR można oczekiwać, że zwiększy się w społeczeństwie udział osób, które samodzielnie będą zarabiały na utrzymanie, nie korzystając z pomocy pochodzącej ze środków budżetowych lub z innych źródeł. Oznacza to, że w systemie gospodarczym opartym na koncepcji SGR, uwaga czynników miarodajnych powinna być skierowana na aktywizację zarobkową możliwie największej części społeczeństwa, poprzez jej zatrudnienie lub na drodze rozwijania indywidualnej przedsiębiorczości.

W opracowaniu zostały omówione podstawowe zasady konstytuujące i regulujące funkcjonowanie społecznej gospodarki rynkowej. Wymienia się tu m.in. wolny dostęp do rynku, wolność zawierania umów, stabilną politykę gospodarczą. Istotne znaczenie ma zasada odpowiedzialności, w myśl której, „Kto odnosi korzyści, musi ponieść koszty”. Chodzi również o to, aby za skutki podejmowanych decyzji odpowiadała osoba, która tą decyzję podejmowała, a nie osoba prawna.

Polityka gospodarcza powinna być prowadzona w oparciu o cztery zasady; są to: a/ kontrola funkcjonowania monopolu, aby zmniejszyć władzę monopolu nad rynkiem; b/ polityka kształtowania dochodów uwzględniająca cele społeczne; c/ stosowanie polityki cen minimalnych, co wynika z konieczności zapobieżenia sytuacjom anormalnych reakcji podaży na zmiany cen; d/ ograniczenie niesprawności rynku w taki sposób, aby koszty ponoszone przez społeczeństwo wskutek działalności przedsiębiorstw (tzw. koszty zewnętrzne ,

związane np. z ochroną środowiska), stawały się kosztami „wewnętrznymi”, ponoszonymi przez samo przedsiębiorstwo.

Wymienione zasady, wskazuje autor, odróżniają koncepcję SGR od skrajnego liberalizmu, który zakłada, że spontaniczny porządek gospodarczy może powstać samoczynnie pod warunkiem, że wszystkim podmiotom gospodarczym zostaną zagwarantowane równe prawa oraz zostanie wyeliminowana przemoc. Można dodać (S.W.), że spełnienie powyższych warunków może być bardzo trudne dla obu wyżej wymienionych porządków gospodarczych, ponieważ mogą one spowodować pogorszenie pozycji kosztowej wobec konkurencji zagrażającej objętym tymi regulacjami podmiotom gospodarczym, a ponadto wskazują na potrzebę istnienia ośrodka, który takie regulacje z mocą prawną będzie emitował. W warunkach gospodarki globalnej nasuwa to wątpliwości. Można je zauważyć w referacie Piotra Pysza.

Zdaniem autora, ordoliberalowie, których doktryna stoi u podstaw koncepcji SGR wykazują jeszcze większe zapotrzebowanie na działalność regulacyjną państwa, ponieważ uważają, że „konkurencyjny ład gospodarczy jest nieustannie zagrożony przez poszczególne silne, dominujące jednostki albo w jeszcze większym stopniu przez ich grupy”. Stąd potrzeba działań regulacyjnych przez szczupłe, ale silne państwo, zdolne do przeprowadzenia swojej woli wobec podmiotów gospodarczych. Autor dostrzega jednak, że postulat ten jest coraz trudniejszy do spełnienia. Rozwój gospodarki światowej idzie bowiem w takim kierunku, że wpływ poszczególnych państw na procesy przebiegające w skali globalnej lub w zintegrowanych przestrzeniach gospodarczych o mniejszym zasięgu szybko się zmniejsza. To jeden z głównych problemów, które muszą zostać głęboko przeanalizowane w ramach prac nad aktualizacją koncepcji SGR.

Mimo licznych trudności, związanych m.in. z umacnianiem się w wielu branżach wpływu międzynarodowych monopolii, co jest tendencją trudną do odwrócenia, występują pewne czynniki sprzyjają umacnianiu konkurencyjności gospodarki narodowej. Odnosi się to np. do rozwoju małych i średnich firm oraz wzrostu znaczenia gospodarki lokalnej i regionalnej. Jako czynniki wzrostu konkurencyjności krajowych przedsiębiorstw, autor wymienia również procesy integracji europejskiej oraz wymuszoną rezygnację społeczeństwa ze znacznej części świadczeń społecznych, które w obecnej postaci zagrażają stabilności finansów publicznych.

Opracowania należące do grupy pierwszej, zajmującej się generalnymi problemami społecznej gospodarki rynkowej omówione zostały względnie szczegółowo, aby ukazać złożoność problemów związanych z adaptacją tej koncepcji do współczesnych warunków oraz z jej wdrażaniem do praktyki gospodarczej.

Opracowania należące do grupy drugiej obejmują bogatą i zróżnicowaną tematykę, odnoszącą się do różnych aspektów rozwiązywania spraw społecznych i gospodarczych na szczeblu wojewódzkim oraz na niższych szczeblach struktury terytorialnej.

Jerzy Małkowski w opracowaniu p.t. „Regionalny charakter społecznej gospodarki rynkowej” przekonująco udowodnił, że społeczna gospodarka rynkowa może być opracowana w formie rozwiniętej koncepcji oraz stosowana na szczeblu regionalnym i lokalnym. Jest to nowy pogląd, który wychodzi naprzeciw takim zjawiskom jak np. wzrost znaczenia polityki regionalnej w Unii Europejskiej, a także zwiększenie odpowiedzialności terenowych organów samorządowych za rozwój reprezentowanych przez nie obszarów. Dotyczy to również zadań związanych ze staraniami o pozyskanie funduszy z Unii Europejskiej na cele regionalne i lokalne oraz o właściwe wykorzystanie tych funduszy.

Za wielką zaletę przedstawionego opracowania należy uznać omówienie polityki regionalnej Unii Europejskiej, również w aspekcie wprowadzania społecznej gospodarki rynkowej. Autor porusza się swobodnie w tej tematyce, dzięki czemu zostały przedstawione kolejne etapy polityki regionalnej Unii, wraz ze wskazaniem wydanych w związku z tym podstawowych aktów prawnych.

Warto wspomnieć, że obok artykułu zamieszczonego w książce będącej po konferencyjnym zbiorze opracowań, dr Jerzy Małkowski jest również autorem odrębnej broszury związanej z konferencją, w której omawia jej założenia, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki związanej z regionalnym charakterem społecznej gospodarki rynkowej.

Prof. Bogumiła Mucha-Leszko wraz z mgr Magdaleną Kąkol wystąpiły jako autorki opracowania zatytułowanego: „Zasady pomocy regionalnej Unii Europejskiej”.

a możliwości rozwoju województwa lubelskiego”. Na wstępie autorki wskazały, że łagodzenie dysproporcji pomiędzy krajami Unii Europejskiej w dziedzinie gospodarczej i społecznej jest priorytetowym celem polityki realizowanej na poziomie wspólnoty. Chodzi tu zwłaszcza o zapobieżenie marginalizacji uboższych krajów-członków UE. Omówione zostały podstawy prawne tej polityki. Stwierdzono również, że jest ona wyrazem stosowania koncepcji społecznej gospodarki rynkowej „w praktyce międzynarodowej współpracy gospodarczej”.

Omówione zostały przyczyny dysproporcji pomiędzy poszczególnymi regionami oraz zasady i instrumenty stosowane dla realizacji polityki spójności.

Określone zostały najważniejsze cechy charakteryzujące regiony słabo rozwinięte oraz cele polityki strukturalnej Unii w poszczególnych okresach.

W opracowaniu znalazły się również informacje dotyczące wartości pomocy udzielanej w ramach Funduszy Strukturalnych i Funduszy Spójności. Omówiono również inicjatywy związane z projektami JASPERS i JEREMIE, które mają wspomagać nowe kraje członkowskie Unii w lepszym wykorzystaniu przyznawanych im środków z wymienionych wyżej funduszy.

Opracowanie zawiera ocenę dotychczasowych doświadczeń oraz efektów związanych z polityką regionalną w różnych krajach i regionach Unii Europejskiej. Uzyskane wyniki zależą w dużym stopniu od warunków w jakich działa dany region, przyjętej strategii oraz oczywiście inicjatywy władz i ludności regionu. Zwrócono uwagę, że skuteczne rozwiązywanie problemów bezrobocia zależy w dużym stopniu od zwiększenia mobilności tj. migracji siły roboczej, co oznacza przenoszenie się ludzi z obszarów bezrobocia, do miejsc, w których jest zapotrzebowanie na pracowników. Dowodem na to jest przykład Stanów Zjednoczonych, gdzie bezrobocie jest relatywnie niskie a wskaźnik migracji około trzykrotnie wyższy niż w rozwiniętych nawet krajach europejskich.

W końcowej części opracowania przedstawiono możliwości rozwoju województwa lubelskiego w oparciu o środki finansowe uzyskane z Unii Europejskiej. Określono również warunki jakie powinny zostać spełnione, aby wykorzystanie przyznanych funduszy przyniosło oczekiwane rezultaty.

Mgr Monika Wojtas i mgr Aneta Karasek wniosły do program konferencji opracowanie zatytułowane: „Inicjatywy władz województwa lubelskiego wspierające rozwój regionu”. Autorki przedstawiły priorytety rozwojowe zawarte w strategii rozwoju województwa. Wymienić tu należy następujące priorytety:

- wzrost konkurencyjności regionalnej gospodarki oraz jej zdolności do tworzenia miejsc pracy,
- rozwój nowoczesnego społeczeństwa i zasobów ludzkich dostosowanych do wymogów gospodarki opartej o wiedzę,
- poprawa atrakcyjności i spójności terytorialnej województwa lubelskiego,
- rozwój współpracy międzyregionalnej województwa oraz poprawa skuteczności wdrażania polityki rozwoju regionu.

Omówiono narzędzia realizacji Strategii Rozwoju Województwa. Należą do nich szczegółowe plany i programy określające zadania oraz warunki i ich wykonywania. Omówiono wieloletnie programy inwestycyjne oraz wybrane , indywidualne projekty przyczyniające się do rozwoju województwa.

Dr Jarosław Kuśpit i dr Helena Żukowska wystąpili z opracowaniem pt. „Przyczyny słabego rozwoju zagranicznych inwestycji bezpośrednich we

wschodnich regionach Polski". Autorzy scharakteryzowali napływ inwestycji bezpośrednich do Polski, w tym znaczenie określonych czynników wpływających na podejmowanie decyzji o inwestowaniu w naszym kraju. Omówiono również w sposób szczegółowy bariery stanowiące przeszkody w napływie takich inwestycji. Bariery te określono na podstawie wypowiedzi inwestorów zagranicznych, raportów Banku Światowego oraz szeregu innych źródeł.

W odniesieniu do czynników wpływających na decyzje o lokalizacji inwestycji bezpośrednich we wschodnich regionach, poddano analizie szereg czynników mających znaczny wpływ na decyzje inwestycyjne. Przyjęto, że na atrakcyjność danego regionu wpływają czynniki tzw. twarde, mające bezpośredni wpływ na koszty oraz miękkie, wywierające wpływ pośredni. Do grupy pierwszej autorzy zaliczyli: dostępność transportową, wielkość i jakość zasobów pracy, koszt pracy, dostęp do rynku zbytu lokalnego i zagranicznego, rozwój infrastruktury gospodarczej. Do grupy drugiej: poziom rozwoju gospodarczego, rozwój infrastruktury społecznej, stopień ochrony środowiska, aktywność społeczności lokalnych w poszukiwaniu inwestorów, poziom bezpieczeństwa społecznego.

Pod dokonaniu analizy poszczególnych, wymienionych wyżej czynników, autorzy doszli do wniosku, że „Przy obecnym stanie czynników lokalizacji, w tym przede wszystkim istniejącej strukturze zasobów pracy, predysponują wschodnie regiony do rozwoju firm w sektorze usług outsourcingu dla biznesu, np. centra rachunkowości, lub usług budowlanych”. Dla napływu inwestycji na innych kierunkach inwestowania „warunkiem niezbędnym jest zdecydowana poprawa infrastruktury transportowej, społecznej i gospodarczej”.

Dr Krystyna Leśniak- Moczuk jest autorką artykułu zatytułowanego: „Elementy polityki społecznej w modelu społecznej gospodarki rynkowej na poziomie lokalnym”. W pierwszej części opracowania autorka przedstawiła podstawowe zasady społecznej gospodarki rynkowej. Przytoczyła stwierdzenie jednego z głównych twórców koncepcji społecznej gospodarki rynkowej, który uważał, że „dobra polityka gospodarcza równa się dobrej polityce socjalnej”. Przytoczone zostały w tej części artykułu dalsze, kluczowe zasady społecznej gospodarki rynkowej jak na przykład udostępnianie możliwości zarobkowania w miejsce pomocy socjalnej, która powinna być zarezerwowana wyłącznie dla osób rzeczywiście niezdolnych do pracy. Chodzi tu o zapobieganie przekształcaniu pomocy społecznej w system trwałych dochodów dużych grup ludności zdolnej do pracy.

Autorka zwróciła również uwagę na znaczenie poczucia bezpieczeństwa socjalnego związanego ze zdobywaniem środków utrzymania własnymi siłami.

Potrzebne jest przy tym przekonanie, że państwo, poprzez politykę gospodarczą,

zapewnia realne możliwości uzyskiwania dochodów, a w razie niepowodzenia pomaga przetrwać trudny okres. Na tle tych teoretycznych założeń w opracowaniu zostały przedstawione obecne formy zabezpieczeń społecznych ludności, praktycznie w całości finansowane z funduszy publicznych.

W dalszej części opracowania autorka prezentuje wyniki własnych badań zagadnień społecznych, a zwłaszcza bezrobocia w mieście Mielec i w powiecie mieleckim. W toku transformacji znacznie pogorszyły się relacje pomiędzy liczbą ludności a liczbą zatrudnionych (w roku 1988 zatrudnionych było, to znaczy utrzymywało się z pracy) 81,6% osób w wieku produkcyjnym a w roku 2002 już tylko 43,2%. Autorka podaje te wielkości w wątpliwość, ponieważ wiele osób zarejestrowanych jako bezrobotni uzyskuje jednak dochody (praca za granicą, praca „na czarno” i in.), co zmienia statystyczny obraz w tej kwestii. Jednak generalnie ocena jest taka, że w badanym regionie „mechanizm rynkowy sterujący gospodarką w latach transformacji systemowej generuje problemy społeczne, a nie wypracowuje (lub nie otrzymuje- S.W.) dostatecznych środków na ich rozwiązywanie.

Dostrzega się jednak również pozytywne zjawiska na badanym terenie.

Dotyczą one lepszego powiązania polityki gospodarczej z polityką społeczną dzięki zobowiązaniu samorządów do zapewnienia części środków na realizację zadań pomocy społecznej, dofinansowywanych z funduszy centralnych.

Godne uwagi rezultaty przyniosło również funkcjonowanie specjalnej strefy ekonomicznej, która pozwoliła na zatrudnienie ponad 10.00 osób.

Wyniki prac autorki, przedstawione na konferencji w dużym skrócie, wskazują na celowość przeprowadzenia szeroko zakrojonych, bezpośrednich badań w dziedzinie tych problemów społecznych, stosunkowo mało rozpoznanych, których rozwiązywanie może być skuteczne w oparciu działania oparte na zasadach SGR.

Dr Wojciech Nagiel wzbogacił tematykę konferencji opracowaniem zatytułowanym: „Zasady solidarności, dialogu i współpracy w praktyce funkcjonowania ubezpieczeń emerytalnych w Polsce”. Autor zwrócił uwagę, że biorąc pod uwagę stan konstytucyjny, to sytuuje się funkcjonowanie gospodarki „pomiędzy układem społecznym a rynkiem” przy docenianiu wolności gospodarczej i własności prywatnej. Ponieważ ten typ gospodarki ma funkcjonować „w otoczeniu solidarności, dialogu oraz współpracy partnerów społecznych”, to biorąc za podstawę stan formalny można przyjąć, że w Polsce

została wprowadzona społeczna gospodarka rynkowa. Wymieniono w opracowaniu podstawowe elementy cechujące koncepcję SGR a następnie dokonano analizy ich realizacji w rzeczywistości.

Zasada solidaryzmu obowiązująca w systemie ubezpieczeń społecznych, tj. finansowanie rent i emerytur starszego pokolenia, ze składek aktualnie pracujących została złamana. Jest to skutek dopuszczenia do stosunkowo łatwego przechodzenia na emeryturę osób, które nie osiągnęły przepisowego wieku. Powoduje to wzrost udziału osób w wieku poniżej 60/65 lat.

w wydatkach na emerytury wypłacane z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z 11,2% w 2000 roku do 16,1% w 2004 roku. Dodam /SW/, że ogromnym obciążeniem tego funduszu jest bardzo duży udział emerytur specjalnych, różniących się wielkością od emerytur przyznawanych na normalnych zasadach.

Autor ma krytyczne podejście również do przyjętych zasad dialogu społecznego. Dotyczy to funkcjonowania Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno - Gospodarczych, która nie posiada realnych uprawnień kontrolnych. Ponadto kontrola społeczna nie jest obecna „w kapitałowym segmencie emerytalnym”. Ocenia on również, że solidaryzm społeczny znajduje się obecnie w punkcie zwrotnym, a inaczej mówiąc jest zagrożony. Wymienione zostały tu dwa główne powody:

- narastający kryzys demograficzny, osłabiający system ubezpieczeń emerytalnych, szczególnie o charakterze solidarnościowym,
- podtrzymywany w polityce gospodarczej rządu mechanizm wczesnego przechodzenia osób z rynku pracy do systemu emerytalnego.

Autor wskazał, że oba te czynniki występują w Polsce w sytuacji, gdy mamy najniższą w Unii stopę zatrudnienia oraz najwyższą liczbę rencistów. Sądzi on, że te i inne czynniki mogą spowodować „ostateczny triumf gospodarki rynkowej nad jej socjalnym, społecznym ramieniem”. Może ono być odrzucone jako niepotrzebne, historyczne obciążenie. Autor nie wyklucza takiej perspektywy. W tej sytuacji (SW) myśl Ludwiga Erharda o rozwiązywaniu problemów na drodze wzrostu aktywności gospodarczej i zarobkowej społeczeństwa powinna być przedmiotem najwyższej uwagi.

Prace nad modelem „Nowej społecznej gospodarki rynkowej” w Niemczech

W materiałach omawianej konferencji pojawia się postulat opracowania modelu społecznej gospodarki rynkowej przystosowanego do obecnych warunków społeczno - gospodarczych. Przykładem takiego modelowania mogą prace podjęte przed kilku laty w Niemczech przez Unię Chrześcijańsko - Demokratyczną ,

która w tym celu powołała specjalną komisję. Miała ona zadanie opracowania założeń „Nowej społecznej gospodarki rynkowej” (Neue Soziale Marktwirtschaft). Sprawozdanie z prac tej komisji, którym dysponuję pochodzi z sierpnia 2001r. Zawiera jednak treści w pełni dla nas aktualne. Uważam za potrzebne omówienie kilku zagadnień przedstawionych w tym sprawozdaniu z dziedziny metodyki tworzenia tych założeń (obejmują one 79 stron druku komputerowego).

Od strony metodycznej projekt programu jest trójwarstwowy. Obejmuje obok części wstępnej: a/ wyodrębnienie zagadnień, które mają kluczowe znaczenie dla funkcjonowania gospodarki w modelu społecznej gospodarki rynkowej, b/ ocenę stanu aktualnie istniejącego w ramach wybranych zagadnień 3/ zalecenia w sprawie działań potrzebnych dla zapewnienia możliwości prowadzenia w obecnych warunkach i otoczeniu, polityki i działalności gospodarczej i społecznej wykorzystującej zasady społecznej gospodarki rynkowej. Oczywiście odpowiednio zmienionej i zaktualizowanej.

Podtrzymuje się we wstępie ścisły związek nowego projektu SGR z koncepcją Ludwiga Erharda, na co wskazuje zamieszczona na wstępie inwokacja zaczerpnięta z jego książki „Wohlstand für alle” (Dobrobyt dla wszystkich).

- chęć polegać na własnych siłach
- chęć sam ponosić ryzyko związane z moim życiem
- za mój los chcę być osobiście odpowiedzialny
- państwo powinno zapewnić warunki, abym mógł tego dokonać

Spółeczna gospodarka rynkowa stanowi jądro systemu służącego wolności. W rozumieniu L.E. nie jest to jednak gospodarka oparta na zasadach wolno amerykanki, nie oznacza wojny wszystkich przeciwko wszystkim, w której zwycięzcą jest ten, kto potrafi bardziej obniżyć koszty. Zyskiwać powinien ten, kto swoim klientom potrafi zaoferować najlepsze świadczenia. Państwo nie może pozostawać poza sferą gospodarki. Zakaz porozumień kartelowych, kontrola fuzji przedsiębiorstw, przeciwdziałanie nadużywaniu siły to mechanizmy, które powinny być przez państwo skutecznie wykorzystywane.

Wolność jednostki znajduje swoje granice, ponieważ nie może oznaczać naruszenia sfery odpowiedzialności innych osób. Stąd społeczna gospodarka rynkowa stanowi próbę połączenia gospodarki konkurencyjnej ze sprawiedliwością społeczną.

Nie wolno żyć kosztem przyszłych generacji. Sprawiedliwość społeczna występuje jedynie wówczas, gdy ma miejsce również pomiędzy generacjami. To tylko niektóre myśli L. Erharda znajdujące się w projekcie „Nowej Gospodarki Rynkowej” CDU.

W tym projekcie podkreśla się, że pojęcia wolności, sprawiedliwości i solidarności zachowują swoją aktualność i znaczenie. Obszerny wstęp do szczegółowej części opracowania określa następująco podstawowe cele społecznej gospodarki rynkowej w jej nowym wydaniu:

- traktowanie sprawiedliwości społecznej przede wszystkim jako sprawiedliwości w dostępie do uczestnictwa w życiu gospodarczym, a w mniejszym stopniu jako sprawiedliwość podziału,
- zapewnienie każdemu, w okresie całego życia, dostępu do kształcenia; kwalifikacje stanowią bowiem podstawowy instrument zwalczania masowego bezrobocia,
- skuteczne konkurowanie o najlepsze kadry (w org. „najlepsze głowy”) dla naszego kraju,(to jest Niemiec),
- międzynarodowy ład w dziedzinie konkurencji, jednak nie poprzez tworzenie fikcyjnego państwa światowego, lecz poprzez wykorzystanie procesów globalizacji w celu nadania społecznej gospodarce rynkowej szerokiego, ponad państwowego zasięgu;

Organizatorami tego procesu powinny być poza rządowe organizacje, takie jak Bank Światowy, Światowa Organizacja Handlu oraz inne, odpowiednio do ich właściwości. Wymieniono kilka aksjomatów:

- nowe instrumenty i mechanizmy służące stosowaniu i rozszerzaniu zasięgu stosowania społecznej gospodarki rynkowej muszą być oparte na dobrowolnych porozumieniach i zobowiązaniach,
- współpraca gospodarcza poszczególnych państw, występująca obecnie na niespotykaną dotychczas skalę, wynika również z faktu, że kapitał dociera obecnie do najdalszych miejsc ziemi, tworząc nacisk na zacieśnianie współpracy w systemie licznych powiązań,
- dramatyzm globalizacji polega na tym, że może ona wywierać niekorzystny wpływ zarówno na ekonomikę światową jak i na państwa narodowe, które obecnie nie mogą posługiwać się skutecznymi instrumentami regulacji porządku konkurencyjnego.

Troską autorów omawianego programu jest niedopuszczenie, aby społeczna gospodarka rynkowa stała się jedną z tych szlachetnych idei, które są popularne w fazie ich demonstrowania. Obiecują bowiem szereg istotnych korzyści, w tym rozwiązywanie nabrzmiałych problemów społecznych. W momencie jednak, gdy trzeba przejść do realizacji tych koncepcji, pojawiają się przeszkody, których nawet nie próbuje się pokonać. Stąd starania, aby założenia dotyczące „Nowej Społecznej Gospodarki Rynkowej” zawierały propozycje możliwe do zrealizowania.

Przechodząc do krótkiego przedstawiania treści założeń merytorycznej części projektu programu CDU dotyczącego „Nowej Społecznej Gospodarki Rynkowej” muszę ograniczyć się do przedstawienia struktury tego programu i jego zasadniczych kierunków. Na wstępie wymieniono cztery zasadnicze wyzwania występujące w życiu gospodarczym i społecznym Niemiec. Są to:

a/ rewolucja informatyczna, która wymaga rozwoju nowych, wysokich technicznie technologii,

b/ globalizacja procesów gospodarczych wymagająca powiązań sieciowych obejmujących zarówno poszczególne gospodarki narodowe jak i przedsiębiorstwa,

c/ starzenie się i zmniejszanie liczby ludności, co jest skutkiem wzrostu długości życia i zmniejszenia liczby urodzeń,

d/ zmiany w dziedzinie przyjmowanych społecznie doświadczeń i wartości; wzrost indywidualizacji prowadzi do nowych form obywatelskiego zaangażowania i zmniejsza znaczenie tradycyjnych instytucji tworzących normy zachowań.

W moim odczuciu wyzwanie wyrażone w punkcie „d” ma ogromne znaczenie, ponieważ obecnie reakcja społeczna na przedkładane mu do akceptacji i wykonania propozycje, może być zupełnie inna od oczekiwanych.

Z tym muszą się również liczyć twórcy projektów społeczno -gospodarczych.

Dla przykładu: Młodzież niechętnie podejmuje obecnie studia politechniczne, w zakresie nauk ścisłych i przyrodniczych w sytuacji, gdy potrzeby rozwoju będą potrzebowały licznych specjalistów w tych właśnie dziedzin.

Projekt programu zakłada, że rozwój będzie następował głównie w dziedzinach opartych na rozwoju wiedzy, która ma być napędową siłą tego rozwoju. Ze względu na szereg czynników, takich jak szybkie, niekorzystne zmiany demograficzne zagrażające prawidłowej strukturze społecznej, zmiany technologiczne, gospodarcze i uwarunkowania społeczne, nasila się ryzyko, którego pokonanie wymaga od Niemców dużego wysiłku, również w dziedzinie przygotowania i wprowadzenia właściwej koncepcji politycznej i społeczno -gospodarczej.

Występuje obecnie duże zamieszanie na odcinku kształcenia oraz nauki i badań. Odpowiednie kształcenie obywateli uważa się obecnie za podstawowy warunek sukcesów obywateli Niemiec w zdobywaniu pożądanej pozycji zawodowej i społecznej. Dotyczy to również skutecznego udziału w konkurencji światowej. Pożądane jest podniesienie poziomu tzw. „kompetencji kluczowych”.

Obejmują one m.in. opanowanie języków obcych, orientacji w dziedzinie mediów, zrozumienie dla znaczenia kultury, kompetencje w sprawach społecznych,

kształtowanie osobowości w kierunku samodzielnego podejmowania decyzji oraz zdolność do ustawicznego kształcenia się.

Jednocześnie zyskuje na znaczeniu zdobywanie wiedzy w dziedzinie nauk ścisłych, opartych na znajomości matematyki oraz nauk przyrodniczych a także specjalności inżynierskich, ponieważ otwierają one dostęp do nowych technologii. Nie powinny być zaniebdywane również nauki humanistyczne. Wnoszą one bowiem istotny wkład do społecznego kapitału wiedzy.

Ocenia się krytycznie obecny system kształcenia w Niemczech, który polega na tradycyjnym podejściu do oceny potrzebnych w przyszłości kwalifikacji. Szczególnie słabo wypada, w porównaniu z innymi rozwiniętymi krajami, nauczanie matematyki, przedmiotów z zakresu nauk ścisłych oraz przedmiotów przyrodniczych.

W kolejnych częściach projektu omawia się w sposób szczegółowy i krytyczny, w podziale na poszczególne zagadnienia, również w aspekcie wpływu na gospodarkę i sprawy społeczne, stan istniejący w dziedzinie następujących zagadnień: a/ nieprzejrzyste i niepełne państwowe regulacje prawne, przeszkody w zatrudnieniu na rynku pracy, zagrożone systemy zabezpieczeń społecznych, niekompletne międzynarodowe uregulowania prawne niezbędne dla wprowadzenia porządku prawnego.

Szczegółowe zalecenia dotyczące opracowania założeń modelu „Nowej Społecznej Gospodarki Rynkowej” znajdują się w części trzeciej omawianego opracowania. Obejmują one pięć grup tematycznych:

a/ zapewnienie realnych podstaw dla kształtowania społeczeństwa zdolnego do działania w systemie gospodarczo - społecznym opartym o wiedzę,

b/ wprowadzenie przejrzystego porządku w przepisach prawnych i zarządzaniu,

c/ umożliwienie dostępu do zajęć zarobkowych,

d/ kształtowanie godnego zaufania systemu zabezpieczeń społecznych,

e/ zapewnienie międzynarodowego porządku obejmującego zagadnienia: handlu światowego, konkurencji, finansów międzynarodowych i rozwoju Unii Europejskiej.

Każde z tych zagadnień zostało w projekcie programu opracowane bardzo szczegółowo, w podziale na poszczególne tematy. Razem określają one ścieżki dojścia do stanu pożądanego, który ma odpowiadać zmodyfikowanym tezom, określającym treść modelu społecznej gospodarki rynkowej.

Refleksje dotyczące aktualizacji i wykorzystania koncepcji

społecznej gospodarki rynkowej

---

1. Na podstawie opublikowanych materiałów konferencyjnych można stwierdzić, że w dziedzinie społecznej gospodarki rynkowej występuje obecnie szereg problemów, które powstały na tle ograniczenia funkcji państwa narodowego w dziedzinie gospodarki na rzecz organizacji ponad narodowych, globalizacji procesów gospodarczych, łamania reguł konkurencji leżących i podstaw koncepcji SGR.

Mimo to koncepcja SGR zachowuje żywotność jako wzorzec gospodarki postulowanej, który można wykorzystywać dla oceny wad i nieprawidłowości w kształtującej się spontanicznie gospodarce o cechach neoliberalnych. Istnieje w związku z tym potrzeba tworzenia kompleksowych modeli SGR, ponieważ na ich podstawie można określić jakie dziedziny działalności, niezbędne dla prawidłowego kształtowania procesów gospodarczych i rozwiązywania problemów społecznych, przebiegają nieprawidłowo i mogą stanowić zagrożenie dla stabilności układu gospodarczo - społecznego.

2. Materiały konferencyjne przekonywująco udowodniły potrzebę wykorzystania inicjatywy regionalnej i lokalnej dla rozwijania działalności służącej realizacji zadań społecznej gospodarki rynkowej na danym terenie. Sprzyja temu m.in. polityka regionalna Unii Europejskiej oraz związane z tą polityką możliwości finansowania inicjatyw lokalnych.

3. Na tle przedstawionych na konferencji materiałów oraz innych źródeł nasuwa się wniosek, że praca nad opracowaniem modelu społecznej gospodarki rynkowej ma sens również w sytuacji, w której dominują tendencje do spontanicznego przebiegu procesów gospodarczych. Uzasadnieniem jest m.in. coraz szersza krytyka koncepcji neoliberalnej, która nie znajduje odpowiedzi na szereg problemów nękających obecnie gospodarkę światową oraz społeczeństwa wielu krajów. Może to doprowadzić do znacznych napięć w procesach gospodarczych i życiu społecznym. Może w związku z tym powstać zapotrzebowanie na alternatywną koncepcję gospodarczą. Zaletą SGR jest przyjęcie, za jedno z głównych zadań, aktywizację zarobkową osób zdolnych do pracy, co w razie powodzenia pozwolić może na zmniejszenie wydatków na potrzeby wegetacyjne osób zdolnych do pracy.

4. Drugą ważną zaletą tej koncepcji jest przyjęcie zasady kształcenia i podnoszenia kwalifikacji na najwyższym możliwie poziomie w związku z uznaniem wysokich kwalifikacji za jeden z najskuteczniejszych sposobów zwalczania bezrobocia. Widzimy na przykładzie Polski, że w miarę otwierania europejskich rynków pracy dla obywateli krajów będących członkami Unii Europejskiej, następuje gwałtowny wzrost mobilności siły roboczej, która przemieszcza się do

miejsc, w których może znaleźć zatrudnienie i większe zarobki. Wprowadzenie takiego sposobu pokonywania bezrobocia może przynosić również skutki negatywne w postaci utraty wykwalifikowanej siły roboczej i obniżenia atrakcyjności inwestycyjnej w kraju, w którym następuje zjawisko trwałej lub okresowej emigracji siły roboczej. Jednocześnie jest to jednak realizacja zasady wolności wyboru oraz czynnik wymuszający większe starania pracodawców i państwa w dziedzinie zapewnienia atrakcyjniejszych warunków pracy i płacy. To zjawisko obserwuje się w Polsce już obecnie w odniesieniu do szeregu zawodów. Można powiedzieć, że wzrost mobilności siły roboczej zastępuje w pewnym stopniu słabą zdolność negocjacyjną instytucjonalnych przedstawicieli grup społecznych, takich jak np. związki zawodowe.

5. Projektowanie modeli SGR nie może polegać na określeniu form organizacyjnych oraz zasad działania w ramach zaproponowanych w danym modelu rozwiązań. Projektowanie takie musi obejmować wyselekcjonowanie zagadnień, których rozwiązywanie posiada istotne znaczenie dla wprowadzenia SGR. Kolejnym etapem powinno być zapoznanie się ze stanem, jaki istnieje na obszarze danego zagadnienia, a następnie dopiero powinny nastąpić propozycje co do projektowanych zmian. Proces projektowania modelu SGR stanowi wartość samoistną i służy głównie lepszemu poznaniu gospodarki oraz kierunków

w jakich powinny postępować zmiany. Nie można tu użyć znanego powiedzenia, że „droga jest ważniejsza od celu”, ale jest również ważna. Szansa na wprowadzenie modelu SGR na zasadzie kompleksowych zmian w gospodarce obecnie nie istnieje i nie ma również takiej potrzeby. Najważniejsze, jak stwierdził w swoim opracowaniu dr Wünsche, jest bowiem obecnie poznanie, jak powinna wyglądać obecnie społeczna gospodarka rynkowa i jakimi drogami można się do niej zbliżyć. Kształtowanie gospodarki i spraw społecznych wg. modelu SGR jest procesem długotrwałym, tym więcej, że musi obecnie przebiegać w kontekście międzynarodowym.

6. Pewną słabością SGR w porównaniu do innych koncepcji z dziedziny polityki gospodarczej była dotychczas potrzeba stosowania, przy jej wdrażaniu i realizacji), dużego zakresu regulacji prawnych, a co za tym idzie, również systemów kontrolnych. Obecna koncepcja, że podstawowym instrumentem regulacji mają być dobrowolne układy i porozumienia, głównie pomiędzy organizacjami poza rządowymi jest słuszna (nie ma innego wyjścia), ale na razie jest zarysowana bardzo ogólnie.

7. Opracowanie modelu SGR na określonych wyżej zasadach, zaczerpniętych zresztą z opisanego w skrócie przykładu takiego modelowania w Niemczech, pozwala również na wskazanie zagadnień wymagających szczególnie pilnego rozwiązania, co nie musi przebiegać pod hasłem wdrażania społecznej gospodarki rynkowej. Należy bowiem podkreślić, że w każdym modelu gospodarki

mogą istnieć odcinkowe rozwiązania, odpowiadające potrzebom SGR. Dodać należy również, że szereg zagadnień może być rozwiązywanych w dużym stopniu autonomicznie, jak np. kształcenie na różnych poziomach czy rozwój wiedzy. Dotyczy to również w znacznym stopniu walki z bezrobociem. Autorzy przedstawionego w tym opracowaniu projektu programu niemieckiego ostrzegają nawet, aby w tej ostatniej sprawie nie liczyć zbyt na Brukselę.

8 . Każdy kraj powinien posiadać własny model społecznej gospodarki rynkowej. Zależć on powinien od stopnia rozwoju, usytuowania w strukturze gospodarki europejskiej i światowej, struktury społeczeństwa i jego mentalności. Mogą to być odmiany generalnego modelu, jednak z uwzględnieniem specyficznych cech danego kraju. Należy bowiem brać pod uwagę, że np. kształtowanie gospodarki w kierunku oparcia jej rozwoju na wiedzy musi przebiegać odmiennie w krajach o dużym potencjale naukowym i w krajach, w których wiedza ma charakter odtwórczy. Należy również troszczyć się o zapewnienie właściwej struktury kształcenia ze szczególnym zwróceniem uwagi na kształcenie w specjalnościach inżynierskich i przyrodniczych, a także specjalistów ze średnim wykształceniem. Ich deficyt już obecnie jest przeszkodą dla rozwoju inwestycji zewnętrznych.

9. Istnieje potrzeba obserwacji zmian, jakie zachodzą w naszej gospodarce i w procesach społecznych w nawiązaniu do założeń społecznej gospodarki rynkowej. Sądzę, że istotną rolę mogłoby tu spełnić odpowiednie ukierunkowanie niektórych prac magisterskich i doktoranckich na wyższych uczelniach ekonomicznych.. Proponuję również, aby kolejna konferencja PTE na temat społecznej gospodarki rynkowej, o ile taka się odbędzie, przyjęła za temat

„Współczesne problemy społecznej gospodarki rynkowej i oraz metody i możliwości ich rozwiązywania”. Konferencja taka powinna być tematycznie ściśle ukierunkowana co oznacza, że tematy i opracowania zgłaszane na konferencje nie powinny być kształtowane dowolnie, ale muszą być zaprogramowane przez organizatorów. Odpowiednio także należy dobrać autorów. Byłoby zapewne z korzyścią, gdyby wśród autorów, a także uczestników takiej konferencji, obok przedstawicieli Fundacji L. Erharda, znalazł się przedstawiciel zespołu CDU, który opracowywał projekt takiego programu, pokrótce omówiony w przedstawionym tekście. Być może organizacji takiej konferencji podjęli by się Niemcy. Nie należy wykluczyć, że tematyka ta może być przedmiotem odpowiednio ukierunkowanych zajęć na Seminarium we Vlotho.